

Doc. dr Maša Đurišić¹

Visoka škola socijalnog rada, Beograd

Nataša Duhana, student doktorskih studija

Osnovna škola „Veselin Masleša”²

Originalni naučni rad

UDK: 37.018.26

DOI: 10.5937/IstrPed2301079D

UKLJUČENOST RODITELJA U ŽIVOT I RAD ŠKOLE

Rezime: Još od pojave prvih škola kao institucija obrazovanja i vaspitanja, odnos porodice i škole, kao primarnih sistema dečijeg rasta i razvoja, privlači pažnju i predmet je razmatranja velikog broja naučnih istraživanja. Imajući u vidu društveni i naučni konsenzus o vrednosti i značaju saradnje porodice i škole, konceptualizovane kao roditeljska uključenost u dečije obrazovanje, posebnu pažnju posvećujemo ovom problemu u kontekstu naše sredine. Široko rasprostranjena i naučno zasnovana Epštajnova konceptualizacija odnosa porodice i škole kao roditeljske uključenosti u dečije obrazovanje približiće razumevanju aktivnosti roditeljske uključenost u dečije obrazovanje u kontekstu naše sredine, sa akcentom na faktore koji determinišu ulogu roditelja u procesu obrazovanja i vaspitanja dece. Putem roditeljske samoprocene uključenosti u dečije obrazovanje aktivnostima kod kuće i u školi formiraće se slika o stanju u praksi, sa implikacijama koje mogu voditi unapređenju roditeljske uključenosti u dečije obrazovanje. Cilj ovog istraživanja je bio da utvrdi zastupljenost roditeljske uključenosti u život i rad škole kroz aktivnosti roditelja i aktivnosti škole. Za potrebe istraživanja korišćena je deskriptivna metoda. U istraživanju je učestvovalo 295 roditelja dece osnovnoškolskog uzrasta (od prvog do osmog razreda), sa teritorije grada Beograda. Korišćen je *Upitnik uključenosti roditelja u život i rad škole*, posebno konstruisan za potrebe ovog istraživanja. Dobijeni nalazi pokazuju da je zastupljenost aktivnosti roditelja značajna s obzirom na to da su roditelji uključeni u rad sa decom kod kuće, dok aktivnosti škole nisu prisutne u zadovoljavajućoj meri, pa je stoga potrebno unaprediti segment uključivanja roditelja u život i rad škole. Stepen obrazovanja roditelja se pokazao kao važna determinanta za uključivanje roditelja u život i rad škole. U skladu sa dobijenim rezultatima u zaključku je ukazano na značaj uključivanja roditelja u život i rad škole kako bi efekti na razvoj dece i uspeh škole bili što bolji.

Ključne reči: saradnja porodice i škole, modeli roditeljske uključenosti, radionice za roditelje.

Uvod

Roditelji imaju značajan uticaj na uspešnost procesa obrazovanja i vaspitanja. Učešće roditelja u ovom procesu se, s jedne strane, odnosi na njihov angažman kod kuće (pomoć pri izradi domaćih zadataka, pomoć i nadzor nad učenjem i sl.), a, s druge strane, na participaciju u školskim aktivnostima (roditeljski sastanci, radionice za roditelje, organizacija školskih proslava, Savet roditelja i sl.). Škole treba kontinuirano da podstiču uključenost roditelja u sve segmente njenog rada, stvaranjem mogućnosti da budu prisutni u školi (organizacija različitih vannastavnih aktivnosti, uključivanje u nastavne aktivnosti, volontiranje roditelja, učešće u planiranju i organizovanju aktivnosti i sl.) – (Đurišić i Bunijevac, 2017; Long, 2007).

Rezultati brojnih istraživanja ukazali su na prednosti i pozitivne efekte učešća roditelja u životu i radu škole. Tako, adekvatno učešće roditelja značajno pozitivno utiče na školska postignuća učenika, posvećenost školi i školskim obavezama, socijalne odnose u školi, pridržavanje školskih pravila, školsku klimu, uspešan rad škole i dr. (Đurišić i Bunijevac, 2017; Edwards & Alldred, 2000; Henderson & Berla,

¹ masa.djurisic@asp.edu.rs

² pedagogmaslesa@hotmail.com

1994; Richardson, 2009; Sanders & Sheldon, 2009). Takođe, razvijanje pozitivnog odnosa, zasnovano na poštovanju roditelja od strane škole i školskog osoblja, doprinosi tome da roditelji osete da imaju podršku, što ih osnažuje da učestvuju u zajedničkom radu sa decom. Viši stepen uključenosti roditelja u život i rad škole doprinosi boljem odnosu nastavnika prema roditeljima i njihovom opažanju roditeljske saradnje sa njima kao pozitivne (Berthelsen & Walker, 2008; Duncan & Brooks Gunn, 2000; Fantuzzo, Perry & Child, 2006).

Roditeljska uključenost

U naučnoj literaturi odnos porodice i škole se konceptualizuje na različite načine usled složenosti i multidimenzionalnosti pojma. U osnovi različitih konceptualizacija je naučni i empirijski konsenzus o benefitima dečijeg rasta i razvoja kao posledici planirane i organizovane interakcije porodice i škole.

O odnosu porodice i škole u okviru rada govorimo primenom termina roditeljska uključenost u dečije obrazovanje. Termin „uključenost” se često primenjuje u naučnoj literaturi kako bi se opisao odnos porodice i škole koji opisuje širok spektar interakcija i aktivnosti roditelja, sa ciljem podrške deci ili školi. Aktivnosti i sadržaji roditeljske uključenosti najčešće su definisane od strane škole, a interakcije roditelja sa drugim učesnicima procesa se dešavaju kod kuće, u školi ili zajednici. Ovako opšta i široka konceptualizacija odnosa porodice i škole podrazumeva neujednačenost primene, usled širokog spektra sadržaja i aktivnosti koje je opisuju.

Roditeljska uključenost se definiše na različite načine. Opisuje se kao direktno uloženi napor roditelja sa ciljem povećanja obrazovnih ishoda dece. Ova definicija se implicitno odnosi na obrazovno-proizvodnu funkciju roditeljske uključenosti (Avisati, Besbas, & Guyon, 2010). Roditeljska uključenost se opisuje i kao društveni odnos prožet normama poverenja, obaveza ili reciprociteta (Long, 2007). Ovako opisana uključenost se shvata kao oblik društvenog kapitala. Roditelji ulažu svoje vreme, pažnju i resurse u svoju decu očekujući rezultate, koji se mogu reflektovati kroz školski uspeh učenika.

U naučnoj literaturi roditeljska uključenost u dečije obrazovanje se najčešće opisuje aktivnostima u kojima roditelji učestvuju u školi i aktivnosti u kojima roditelji učestvuju kod kuće. Školsko uključivanje se zasniva na posetama roditeljskim sastancima, događajima u školi i/ili volontiranju, dok uključivanje u kućne aktivnosti podrazumeva pomoć oko izrade domaćih zadataka, razgovore sa decom o obrazovnim pitanjima, značaju i vrednosti obrazovnog uspeha u školi. Ovako konceptualizovano uključivanje pruža jasnu sliku o očekivanjima, ulogama i resursima roditelja, neophodnim za saradnju sa školom. Prepoznaje se i naglašava značaj interakcije nastavnika i roditelja sa ulogama koje se dopunjuju na putu ka promovisanju dečijeg učenja (Đurišić i Bunijevac, 2017; Meehan & Meehan, 2018; Swap, 1993).

Modeli roditeljske uključenosti

Sa ciljem prevazilaženja problema neujednačenih definicija i konceptualizacija roditeljske uključenosti u dečije obrazovanje značajan naučni doprinos ostvarila je autorka Džojz Epštajn (Joyce Epstein). Epštajnova je konstruisala teorijski okvir roditeljske uključenosti u dečije obrazovanje, koji se zasniva na modelu odgovornosti tri sistema (porodica, škola i zajednica) od značaja za dečiji rast i razvoj (Epstein, 2001).

Naučno zasnovan i široko prihvaćen teorijski model preklapajućih sfera uticaja porodice, škole i zajednice (Overlapping Spheres of Influence of Family, School, and Community) objašnjava i opisuje obrasce odgovornosti roditelja, nastavnika i učenika. Razmatrajući različite uloge i odgovornosti učesnika procesa roditeljske uključenosti u dečije obrazovanje za dečiji rast i razvoj, prepoznaje vrednost zajedničke (podeljene) odgovornosti učesnika procesa. Zastupajući uverenje da su ciljevi delovanja i interesi porodice, škole i zajednice usmereni ka pozitivnim ishodima razvoja dece sa naglaskom na unapređen školski uspeh, kritikuje odvojenu i sekvencijalnu odgovornost učesnika procesa.

Odvojena odgovornost podrazumeva različite ciljeve i kompetencije porodice, škole i članova zajednice za dečiji rast i razvoj, usled čega se ne može govoriti o efektivnom odnosu porodice i škole. Opisujući sekvencijalnu odgovornost porodice, škole i zajednice za razvoj dece ukazuje na razlike u nivou odgovornosti učesnika procesa za aspekte dečijeg razvoja u različitim uzrasnim periodima (npr. roditelji i lekari su odgovorni na ranom urastu dece za pravilan rast i razvoj, nastavnici kasnije preuzimaju odgovornost za formalno učenje...). Za razliku od sekvencijalne i odvojene odgovornosti, podeljena odgovornost se zasniva na uverenju da porodica i škola mogu koordinirati napore u procesu obrazovanja i socijalizacije dece. Odgovornost porodice i škole se tumači kao komplementarna, a ciljevi porodice, škole i zajednice su ostvarivi. Podeljena odgovornost se zasniva na ekološkom modelu „ugnježenih” veza pojedinaca i većih grupa i organizacija. To znači da su recipročni odnosi među sistemima (porodice, škole i zajednice) važni ali treba imati u vidu i pojedinačne, samostalne uticaje navedenih sistema na razvoj ličnosti deteta, dok postoje i sfere u kojima se uticaji pomenutih razvojnih okruženja preklapaju. Imajući u vidu da Epštajnova prepoznaje škole kao inicijatore roditeljske uključenosti u dečije obrazovanje, škola na neki način inicira i određuje stepen preklapanja sfera uticaja sa porodicom i zajednicom inicirajući povremenu ili kontinuiranu komunikaciju i interakciju (Epstein, 1995; Epstein & Sanders, 2006).

U tom smislu moguće je prepoznati dva modela preklapanja sfere uticaja – spoljašnji i unutrašnji model (Epstein, 1995). Spoljašnji model preklapanja sfere uticaja prepoznaje određena polja u kojima porodica, škola i zajednica, kao osnovna razvojna okruženja deluju zajedno, kao i određena polja u kojima mogu da deluju odvojeno. Unutrašnji model preklapanja sfere uticaja ukazuje na složenost interpersonalnih odnosa i različitih obrazaca uticaja, koji mogu biti na institucionalnom nivou (porodica i škola) ili na individualnom nivou (nastavnik i roditelj).

Slikovito Epštajnov teorijski okvir se može predstaviti sferama koje se približavaju ili udaljavaju kao posledica prakse i interpersonalnih veza u konkretnom okruženju. Nivo preklapanja sfera uticaja uslovljen je i vremenom i promenama u okruženju. Vreme se odnosi na promene uzrokovane godištem učenika i razredom koji pohađa, dok su promene u okruženju i ponašanju uslovljene karakteristikama, filozofijom i praksom konkretnog okruženja. U okviru preklapajućih sfera odgovornosti i uticaja, roditeljska uključenost ili angažovanje je opisano kao jedan ili niz događaja više ili manje vremenski povezani.

Epštajnova tipologija šest oblika roditeljske uključenosti u dečije obrazovanje, proistekla iz teorijskog okvira preklapajućih sfera uticaja, primenjivan je u velikom broju empirijskih i teorijskih razmatranja odnosa porodice i škole širom sveta i predstavlja zajedničku osnovu ne samo za istraživanja već i za planiranje i organizovanje programa saradnje porodice i škole.

Kako bi se stekla sveobuhvatna slika klasifikacije aktivnosti roditeljskog uključivanja sledi njihov opis:

1. *Roditeljstvo* – pružanje pomoći i podrške roditeljima u razvoju roditeljskih kompetencija, stvaranju pozitivnih i podsticajnih porodičnih uslova za razvoj deteta i pripremi deteta za polazak u školu;
2. *Komunikacija* – uspostavljanje adekvatne komunikacije i saradnje sa roditeljima u pogledu školskih planova i programa i napredovanja deteta u školi;
3. *Volontiranje* – uključivanje roditelja u školske aktivnosti i volonterski rad;
4. *Učenje kod kuće* – pružanje podrške i savetovanje roditelja u pogledu aktivnosti koje se realizuju kod kuće;
5. *Donošenje odluka* – omogućiti roditeljima da se uključe u život i rad škole i
6. *Saradnja sa lokalnom zajednicom* – identifikacija i korišćenje resursa lokalne zajednice radi podrške pozitivnog razvoja dece (Epstein et al., 2002).

Svaka od navedenih kategorija ima pozitivan uticaj kako na roditelje tako i na školu i školsku praksu. Naime, uz adekvatnu pomoć i podršku škole, roditelji jačaju samopouzdanje i uverenost da na pravi način pomažu deci, što rezultira efektivnijim podržavanjem učenja dece kod kuće i uticajem na dalje obrazovanje dece. Takođe, roditelji ostvaruju bolju komunikaciju i sa decom i sa nastavnicima, stižu

pozitivniji stav prema školi, uzimaju učešće u donošenju odluka i aktivnostima koje realizuje kako škola tako i lokalna zajednica. S druge strane, nastavnici lakše organizuju školske aktivnosti u odeljenjima dece čiji roditelji pokazuju viši stepen uključenosti (Đurić, Popović Čitić i Stanojević, 2014).

Epštajn ističe da je škola odgovorna za kreiranje sveobuhvatne strategije za partnerstvo porodice i škole, koja za cilj ima postizanje adekvatne uključenosti roditelja (Epstein, 2009). To podrazumeva primenu programa efikasnog uključivanja roditelja u školske aktivnosti kroz izgradnju sistema partnerstva koji dovodi do pozitivnog razvoja svakog deteta i uspeha same škole.

Metodološki okvir istraživanja

Uključenost roditelja u život i rad škole je važan deo strategije za unapređivanje kvaliteta obrazovanja, čiji je krajnji ishod pozitivan razvoj dece. Ispitivanjem roditeljske samoprocene uključenosti u dečije obrazovanje aktivnostima kod kuće i u školi formiraće se slika o stanju u praksi, sa implikacijama koje mogu voditi unapređenju roditeljske uključenosti u dečije obrazovanje.

S toga je ovo istraživanje imalo cilj da utvrdi samoprocene roditelja o njihovoj uključenosti u život i rad škole kroz aktivnosti roditelja i aktivnosti škole. Istraživanje je realizovano u toku školske 2020/21. godine, u četiri osnovne škole sa teritorije grada Beograda. Nakon obaveštavanja uprave škola o istraživanju i dobijanja informisane saglasnosti Školskog odbora, Nastavničkog veća i Saveta roditelja, pristupilo se istraživanju.

Samoprocene roditelja su analizirane u odnosu na nezavisne varijable: pol (muški i ženski) i stepen obrazovanja (srednja škola, viša škola, visoka, magistratura/master, doktorat). U istraživanju je učestvovalo 295 roditelja, oba pola, dece osnovnoškolskog uzrasta (od prvog do osmog razreda). Uzorak ispitanika je prigodan, sastavljen od onih roditelja koji su u trenutku sprovođenja istraživanja bili na raspolaganju. Iako je planirano da bude podjednak broj ispitanika u pogledu pola, ispostavilo se da je znatno veći broj majki popunio dati instrument. Struktura ispitanika, s obzirom na varijable je predstavljena u Tabeli 1.

Tabela 1. Struktura uzorka

Pol	Muški	84
	Ženski	211
Stepen obrazovanja	Srednja škola	134
	Viša škola	42
	Fakultet	94
	Magistratura/master	25

U istraživanju je postavljena *opšta hipoteza* kojom se pretpostavlja da roditelji smatraju da su uključeni u život i rad škole, dok se pod specifičnom hipotezom pretpostavlja da su nezavisne varijable (pol i stepen obrazovanja) statistički značajne determinante samoprocena roditelja o uključenosti u život i rad škole.

Za ispitivanje stavova roditelja korišćen je *Upitnik uključenosti roditelja u život i rad škole*, posebno konstruisan za potrebe ovog istraživanja. Kroz 30 tvrdnji su ispitani stavovi roditelja o uključenosti u život i rad škole, 15 tvrdnji mere zastupljenost aktivnosti roditelja, a 15 tvrdnji aktivnosti škole. Na navedene tvrdnje roditelji su se izjašnjavali sa: *Ne dešava se* (1), *Retko se dešava* (2), *Povremeno se dešava* (3), *Često se dešava* (4) i *Veoma često se dešava* (5). Radi provere pouzdanosti korišćene merne skale izračunat je Kronbahov koeficijent alfa (Cronbach's Alpha), čija vrednost ukazuje na jako dobru unutrašnju saglasnost i pouzdanost skale za korišćeni uzorak (0,929). Dobijeni podaci su obrađeni u statističkom programu SPSS, pri čemu su korišćene metode deskriptivne statistike (aritmetička sredina, standardna devijacija) i tehnike za utvrđivanje statističke značajnosti razlika među varijablama (analiza varijanse).

Rezultati i diskusija

U Tabeli 2. prikazan je prosek odgovora ispitanika pri proceni ajtema u korišćenoj skali procene koji se odnose na percepcije uključenosti roditelja u život i rad škole kroz roditeljske aktivnosti (AS), odstupanje od prosečnog odgovora (SD), procenat ispitanih roditelja i stepen saglasnosti.

Tabela 2. Samoprocene roditelja ouključenosti u život i rad škole kroz roditeljske aktivnosti

Tvrđnje	AS	SD	1	2	3	4	5
1.Pratim školske aktivnosti svog deteta.	4.23	.80	2,1	2,9	9,00	38,1	47,9
2.Motivišem svoje dete za izvršenje domaćih zadataka.	4.05	.91	0,3	1,1	2,9	41,8	53,9
3.Pomažem svom detetu u izradi domaćih zadataka.	3.53	1.19	1,7	1,9	15,7	39,8	40,9
4.Razgovaram sa svojim detetom o događajima iz škole.	4.45	.72	0,8	1,2	14,2	40,3	43,5
5.Pratim aktivnosti svog deteta.	4.36	.75	0,9	1,5	12,3	41,9	43,4
6.Pratim uspeh svog deteta.	4.16	.90	1,0	1,7	11,2	41,7	55,6
7.Informišem se u školi o radu i ponašanju svog deteta.	3.80	.94	2,0	2,7	11,8	40,1	43,4
8.Prisustvujem roditeljskim sastancima.	4.09	.92	1,4	2,6	7,8	30,7	57,5
9.Aktivno se uključujem u diskusiju i razgovor na roditeljskim sastancima.	2.06	1.35	2,9	7,2	18,3	29,9	41,7
10.Volontirao/la sam u školi.	1.96	1.42	8,7	8,1	19,3	23,1	40,8
11.Sarađivao/la sam sa lokalnom zajednicom sa ciljem realizacije aktivnosti koje su od značaja za školu.	1.51	1.02	11,5	7,6	18,2	21,7	41,0
12.Konsultujem se sa školskim osobljem (odeljenjskim starešinom, nastavnicima, stručnim saradnicima) kako da radim sa svojim detetom.	3.53	1.19	13,1	10,9	15,3	20,8	40,2
13.Kada primetim da moje dete ima problem obratim se školskom osoblju (odeljenjskom starešini, nastavnicima, stručnim saradnicima).	1.51	1.02	14	10,2	13,7	21,2	40,9
14.Primenjujem kaznu za dete ako pokazuje neuspeh u školi.	2.99	1.75	4	20,1	14,8	23,9	37,2
15.Koristim nagradu ili pohvalu kada moje dete postiže uspehe.	4.46	.75	1	1,9	4,8	39,1	53,2

Na osnovu rezultata istraživanja prikazanih u Tabeli 2, u kojoj su dati rezultati koji se odnose na stepen slaganja roditelja sa ajtemima iz primenjene skale procene, može se zaključiti da najveći procenat ispitanika (roditelja) pozitivno procenjuje sopstvenu uključenost u život i rad škole kroz roditeljske aktivnosti (delimična i potpuna saglasnost sa ponuđenim ajtemima).

Tabela 3. Uključenost roditelja u život i rad škole kroz aktivnosti škole

Tvrđnje	AS	SD	1	2	3	4	5
1.Informacije o radu i dešavanjima u školi su pravovremene i potpune.	3.29	1.28	27,2	40,1	8,9	10,0	13,8
2. Informacije o radu i dešavanjima u školi su jasne i korisne.	3.23	1.32	26,9	39,8	7,1	12,3	13,9
3. Informacije o ponašanju i postignućima mog deteta su pravovremene, potpune i jasne.	3.46	1.14	20,1	38,9	13,2	21,0	6,8
4.Škola mi daje jasne informacije šta očekuje od mog deteta kako bi postiglo što bolji uspeh.	2.42	1.34	24,6	35,4	14,2	18,3	7,5
5.Škola mi pruža podršku u učenju sa detetom.	1.51	1.02	33,7	30,1	15,9	13,4	6,9
6.Škola mi pruža podršku u roditeljstvu.	1.49	.97	31,6	36,2	16,8	10,1	5,3
7.Škola traži mišljenje i podršku roditelja po pitanju organizacije rada škole	1.55	1.37	31,2	37,6	11,2	13,8	6,2
8.Škola traži mišljenje i podršku roditelja po pitanju finansija.	1.25	.67	38,4	32,5	10,4	7,2	11,5
9.Škola traži mišljenje i podršku roditelja po pitanju nastavnog plana i programa.	1.61	1.08	39,2	38,2	10,0	11,6	1,0

10.Škola traži mišljenje i podršku roditelja po pitanju vannastavnih aktivnosti.	1.79	1.19	40,6	28,3	9,4	10,9	10,8
11.Škola traži mišljenje i podršku roditelja po pitanju organizacije školskih događaja.	2.48	1.31	29,7	27,4	15,9	11,3	15,7
12.Škola traži tehničku, organizacionu i materijalnu podršku roditelja u ostvarivanju aktivnosti učenika.	1.96	1.42	30,3	26,9	10,9	12,2	19,7
13.Škola traži saradnju i podršku roditelja u edukaciji dece, zaposlenih i drugih roditelja.	2.06	1.35	30,6	29,0	11,7	12,9	15,8
14.Škola mi ukazuje na mogućnosti putem kojih mogu doprineti uspešnom radu ustanove.	1.57	1.02	29,7	31,7	15,6	10,8	12,2
15.Smatram da mi škola omogućavaneposredno uključivanje u njen život i rad.	1.88	1.14	30,1	30,2	19,5	11,3	8,9

Na osnovu rezultata istraživanja prikazanih u Tabeli 3, može se zaključiti da najveći procenat ispitanika negativno procenjuje uključenost roditelja u život i rad škole kroz aktivnosti škole. Aktivnosti škole nisu prisutne u zadovoljavajućoj meri, pa je stoga potrebno unaprediti segment uključivanja roditelja u život i rad škole.

U Tabeli 4 prikazani su rezultati t-testa za ispitivanje statističke značajnosti razlike u samoprocenama roditelja u uključenosti u život i rad škole kroz roditeljske aktivnosti i kroz aktivnosti škole u odnosu na pol.

Tabela 4. Statistički značajne razlike u samoprocenama roditelja u odnosu na pol

Podskala	Pol	N	AS	SD	df	F	p
Uključenost u život i rad škole kroz roditeljske aktivnosti	Ženski	84	4,41	0,77	761	8.000	.000
	Muški	211	4,24	0,75			
Uključenost u život i rad škole kroz aktivnosti škole	Ženski	84	4,35	0,79	761	0,28	.001
	Muški	211	4,20	0,73			

Rezultati istraživanja ukazuju na statistički značajne razlike u odgovorima u odnosu na pol ispitanika. Na osnovu analize prosečnog odgovora može se uočiti da majke ispoljavaju viši stepen saglasnosti sa tvrdnjama kojima se ispitivala uključenost roditelja u život i rad škole i kroz roditeljske aktivnosti i kroz aktivnosti škole. Kao moguće objašnjenje za dobijene nalaze u ovom istraživanju možemo izdvojiti nejednak obuhvat ispitanika, ali i rodnu podelu uloga u kojoj majke najčešće preuzimaju glavnu ulogu kako u roditeljskim aktivnostima kod kuće tako i u saradnji sa školom.

Tabela 5. Statistički značajne razlike u samoprocenama roditelja u odnosu na stepen obrazovanja

Podskala	Stepen obrazovanja	N	AS	SD	df	F	p
Uključenost u život i rad škole kroz roditeljske aktivnosti	Srednja škola	134	4,10	0,85	761	7.556	.001
	Viša škola	42	4,25	0,79			
	Fakultet	94	4,39	0,75			
	Magistratura/master	25	4,27	0,72			
Uključenost u život i rad škole kroz aktivnosti škole	Srednja škola	134	4,16	0,79	761	7.741	0.000
	Viša škola	42	4,22	0,84			
	Fakultet	94	4,60	0,56			
	Magistratura/master	25	4,58	0,56			

Prema rezultatima prikazanim u Tabeli 5. može se uočiti statistički značajna razlika u odgovorima ispitanih roditelja u odnosu na stepen obrazovanja. Analizom prosečnog odgovora ispitanika može se uočiti da roditelji sa višim stepenom obrazovanja (fakultet i magistratura/master) ispoljavaju viši stepen saglasnosti sa ajtemima na obe podskale. Dobijene nalaze možemo objasniti time da fakultetski obrazovani roditelji imaju veća očekivanja od škole i saradnje sa školom.

Diskusija

Cilj ovog rada bio je da se utvrde samoprocene roditelja o njihovoj uključenosti u život i rad škole kroz aktivnosti roditelja i aktivnosti škole. Usmerili smo se na sledeća dva pitanja: u kojoj meri su roditelji uključeni u život i rad škole i da li postoje razlike u mišljenjima roditelja u odnosu na pol i stepen obrazovanja?

Na osnovu dobijenih rezultata istraživanja može se konstatovati da je ustanovljen visok stepen saglasnosti ispitanih roditelja sa svim tvrdnjama koje ukazuju na uključenost roditelja u život i rad škole kroz roditeljske aktivnosti. Utvrdili smo da roditelji prate aktivnosti svoje dece, pružaju podršku deci u učenju i obavljanju aktivnosti koje se odnose na školu, a realizuju kod kuće, čime je potvrđena opšta hipoteza istraživanja.

Što se tiče uključenosti roditelja u život i rad škole kroz školske aktivnosti, rezultati su pokazali da roditelji smatraju da nisu uključeni u život i rad škole u zadovoljavajućoj meri. Roditelji dobijaju informacije od škole o uspehu, napredovanju dece, ali nisu pozivani da se dublje uključe u školske aktivnosti dece, što je u skladu i sa drugim rezultatima istraživanja (Matejević i Jovanović, 2017; Pavlović Breneselović, 2012; Pejić, 2010).

Rezultati istraživanja ukazuju na postojanje statistički značajnih razlika u odgovoru ispitanika u odnosu na nezavisne varijable, čime je potvrđena druga hipoteza istraživanja. Tako su majke pozitivnije procenile uključenost u život i rad škole, dok su roditelji sa višim stepenom obrazovanja (fakultet i magistratura/master) ispoljili viši stepen saglasnosti sa tvrdnjama koje se odnose na uključenost. Postojanje statistički značajnih razlika u samoprocenama roditelja o uključenosti u život i rad škole u odnosu na nezavisne varijable prisutno je i u drugim istraživanjima (Daniel, 2015; Fantuzzo, Perry, & Childs, 2006).

Posmatrano u celini, sprovedeno istraživanje pruža sliku o stanju u praksi u pogledu roditeljske uključenosti u život i rad škole sa implikacijama koje mogu voditi unapređenju roditeljske uključenosti u dečije obrazovanje.

Zaključak

Implikacije dobijenih nalaza pokazuju da je potrebno da škola preuzme inicijativu za uključivanje roditelja u školske aktivnosti, kroz negovanje različitih oblika partnerstva porodice i škole. Bilo bi poželjno podsticati sva područja saradnje, a posebno je značajno preduzeti mere koje će doprineti efikasnijem uključivanju roditelja u život i rad škole. S obzirom na to da je uključivanje roditelja u život i rad zadatak škole i školskog osoblja, mišljenja smo da bi raznovrsniji oblici i sadržaji saradnje, kao i podsticanje roditelja na učešće u njima od strane školskog osoblja, verovatno doprineli i većoj uključenosti roditelja. Pri tome, aktivnosti i sadržaje saradnje je potrebno prilagoditi potrebama i mogućnostima svakog roditelja. Potrebno je dodatno angažovanje pedagoško-psihološke službe u školi u kontekstu razvoja nastavničkih kompetencija za uspostavljanje partnerstva sa porodicom i uključivanja roditelja u školske aktivnosti, s obzirom na to da porodica i škola, imaju zajedničke interese i odgovornosti prema deci u stvaranju boljih programa i prilika za razvoj i postignuća učenika.

Smatramo da postoji potreba za sistematskim aktivnostima na planu podsticanja i unapređivanja saradnje porodice i škole. Neophodna je organizovana i planska aktivnost škole (kursevi, seminari, tribine, predavanja, diskusije, radionice) sa ciljem uključivanja roditelja u život i rad škole (Polovina i Bogunović, 2007). Saradnja porodice i škole ne može se uspešno sprovesti bez unapređivanja procesa rada, trajnog stručnog usavršavanja i poznavanja određenih metoda, sadržaja i veštine komuniciranja (Jovanović, 2014).

Dobijeni rezultati predstavljaju opažanje roditelja, te bi naredna istraživanja trebalo usmeriti na ispitivanje saradnje iz ugla nastavnika i drugog školskog osoblja, kao i na korelate koji doprinose različitim područjima saradnje.

Literatura:

- Avvisati, F., Besbas, B., & Guyon, N. (2010). Parental Involvement in School: A Literature Review. *Revue d'économie politique*, 120 (5), 759–778.
- Berthelsen, D. & Walker, S. (2008). Parents' involvement in their children's education. *Family Matters*, 79, 34–41. Retrieved March 25, 2020. from <https://aifs.gov.au/sites/default/files/bw.pdf>.
- Daniel, G. (2015). Patterns of parent involvement: A longitudinal analysis of family-school partnerships in the early years of school in Australia. *Australasian Journal of Early Childhood*, 40 (1), 119–128. DOI: 10.1177/183693911504000115
- Duncan, G., & Brooks Gunn, J. (2000). Family Poverty, Welfare Reform, and Child Development. *Child Development*, 71 (1), 188–196.
- Đurić, S., Popović Čitić, B., i Stanojević, M. (2014). Participacija roditelja kao faktor školske klime: principi i modeli dobre prakse. U: J. Kovačević, D. Mačešić Petrović (Ur.). *VIII Međunarodni naučni skup Specijalna edukacija i rehabilitacija danas* (str. 203–209). Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju.
- Đurišić, M. i Bunijevac, M. (2017). Parental Involvement as a Important Factor for Successful Education. *Center for Educational Policy Studies Journal*, 7(3), 137–153. DOI: <https://doi.org/10.26529/cepsj.291>.
- Edwards, R., & Allred, P. (2000) A typology of parental involvement in education centring on children and young people: negotiating familialisation, institutionalisation and individualization. *British Journal of Sociology of Education*, 21(3), 435–455.
- Epstein, J. L. (1995). School, family, community partnerships: Caring for the children we share. *PhiDelta Kappan*, 77(9), 701–712.
- Epstein, J. (2001). *School, family, and community partnerships: Preparing educators and improving schools*. Boulder, CO: Westview.
- Epstein, J. (2009). In *School, family, and community partnerships: Your handbook for action* (3rd ed.). USA: Corwin Press.
- Epstein J., & Sanders, M. (2006). Preparing educators for school-family-community partnerships: Results of a national survey of colleges and universities. *Peabody Journal of Education*, 81(2), 81–120.
- Epstein, J., Sanders, M., Simon, B., Salinas, M., Jansorn, N., & Van Voorhis, F. (2002). *School, family, and community partnerships: Your handbook for action* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Corwin.
- Fantuzzo, J., Perry, M., & Childs, S. (2006). Parent Satisfaction with Educational Experiences Scale: A multivariate examination of parent satisfaction with early childhood education programs. *Early Childhood Research Quarterly*, 21(2), 142–152.
- Henderson, A., & Berla, N. (1994). *A new generation of evidence: The family is critical to student achievement*. Los Angeles: Sage.
- Jovanović, M. (2014). Komunikacija i saradnja između porodice i škole. *Beogradska defektološka škola*, 20(3), 725–740.
- Long, C. (2007). Parents in the picture: Building relationships that last beyond back to school night. *NEA Today*, 3(26), 26–31.
- Matejević, M. i Jovanović, M. (2017). Uključenost roditelja u školske aktivnosti. *Godišnjak za pedagogiju*, 2/1, 9–20. DOI: <https://doi.org/10.46630/gped.1.2017.01>.
- Meehan, C., & Meehan, J. P. (2018). Trainee teachers' perceptions about parent partnerships: are parents partners? *Early Child Development and Care*, 188 (12), 1750–1763. DOI: [10.1080/03004430.2017.1286334](https://doi.org/10.1080/03004430.2017.1286334).
- Pavlović Breneselović, D. (2012). *Od prirodnih neprijatelja do partnera: Sistemski pristup odnosu porodice i javnog vaspitanja*. Beograd: Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu.

- Pejić, R. (2010). *Unapređivanje saradnje nastavnika i roditelja*. Istočno Sarajevo: Filozofski fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu.
- Polovina, N., i Bogunović, B. (2007). *Saradnja porodice i škole*. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.
- Richardson, A. (2009). Principal's perceptions of parental involvement in the "big 8" urban districts of Ohio. *Research in the Schools*, 16(1), 1–12.
- Sanders, M. & Sheldon, S. (2009). *Principals matter: A guide to school, family, and community partnerships*. Corwin: A SAGE Company
- Swap, S. M. (1993). *Developing home-school partnerships*. New York: Teachers College Press

Biografije autora:

Maša Đurišić, doktor defektoloških nauka zaposlena na Visokoj školi socijalnog rada u Beogradu, gde je i izabrana u zvanje docent 2021. godine. Predmet naučno-istraživačkog rada: Prevenција i tretman poremećaja ponašanja. Autor je brojnih naučnih i stručnih radova i učesnik na velikom broju međunarodnih konferencija i stručnih skupova. Autor je i realizator nekoliko akreditovanih programa stalnog stručnog usavršavanja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika.

Nataša Duhanaj je pedagog osnovne škole „Veselin Masleša” u Beogradu. Dugogodišnjim radnim iskustvom u školi, kako srednjoj tako i osnovnoj, sticala je iskustvo i proširivala znanja u radu sa nastavnicima (kolegama), decom i roditeljima. Poslednje tri godine se nalazi i u ulozi studenta doktorskih studija Filozofskog fakulteta u Beogradu. Profesionalnu pažnju i interesovanje posebno joj okupira tema i problematika saradnje porodice i škole i u okviru ove oblasti se trudi da da svoj stručni i naučni doprinos.